

Religió egípcia: art, déus i rituals

Docent: Isabel García Trócoli

Càrrec: Llicenciada en Història, màster en Egiptologia

Curs 2025-26: UNED Sènior Barcelona

Hores lectives: 30 h

Dia i hora: dijous, 11.30 a 13.30 h.

Idioma: català

Calendari: setembre: 18, 25

octubre: 2, 9, 16, 23, 30

novembre: 6, 13, 20, 27

desembre: 4, 11, 18

gener: 15

Introducció

En general, s'acostuma a pensar que la cultura occidental enfonsa les seves arrels al món grecoromà. Considerem els estats primaris que van sorgir al Pròxim Orient antic com a expressions exòtiques d'unes cultures més lligades al Neolític que al món modern. Tanmateix, tant els grecs com els romans reconeixien -en el cas d'Egipte- una saviesa que havia resultat fonamental en el seu propi desenvolupament religiós i cultural. Egipte, el país més pietós del món, en paraules del grec Herodot, era una cultura africana amb un particularíssim sentit de la representació, lligada al pensament màgic, que va impressionar profundament els grecs, les primeres escultures dels quals segueixen cànons egipcis. Les idees religioses del país del Nil sobre l'eternitat i la relació entre els humans i els déus van determinar sense cap mena de dubte el sorgiment posterior del Cristianisme. No en va la figura de Jesús posseeix certes reminiscències de la figura del faraó egipci i d'Osiris, el déu que mor, reneix i marca el camí als difunts.

En aquest curs ens endinsarem en la cosmovisió egípcia, requisit imprescindible per comprendre les seves idees religioses i funeràries, les quals van ser expressades a través d'unes representacions pictòriques, escultòriques, arquitectòniques, mitològiques i literàries que, malgrat els mil·lennis que ens separen, ens segueixen fascinant, generació rere generació.

Objectius

- Analitzar les creences dels antics egipcis confrontant-les amb les nostres, tenint en compte que, a través del coneixement del passat, comprenem millor la modernitat.
- Reflexionar sobre l'absoluta certesa de la vida després de la mort en els egipcis, a què responia aquest convenciment, sent conscients que totes les societats precientífiques s'han relacionat amb el món invisible d'una manera similar, però absolutament diferent de la de les societats científiques.
- Aprofundir en les creences egípcies sobre l'origen del món, sobre el paper dels déus i del Més Enllà, i comprendre'n la necessitat que sentien d'adequar la manera de procedir dels vius al món invisible.
- Conèixer l'expressió artística dels antics egipcis, en qualsevol de les seves expressions.
- Ser conscients de la necessitat de comunicació i representació figurativa de l'ésser humà, des de les albors de la història.
- Saber identificar les diferents etapes de la història egípcia i les expressions artístiques més senyeres.
- Debatre sobre les diferents qüestions tractades a les classes.

Programa

1. *Kemet* i *Desheret*: geografia sagrada i cosmogonies.
2. La representació de la realitat: ¿existeix l'art egipci?
3. Les primeres divinitats del Predinàstic.

4. La piràmide: només el faraó puja al cel.
5. La piràmide: només el faraó puja al cel.
6. Mòmies egípcies: el pietós art de l'embalsamament.
7. L'aixovar funerari: l'equipament per al Més Enllà.
8. Textos fonamentals de la literatura egípcia.
9. El temple de Karnak: el centre del món.
10. Les divinitats del cel: Hathor i Horus.
11. Isis i les divinitats d'aspecte humà.
12. La momificació animal.
13. Ibis, cocodrils i hipopòtams: les manifestacions zoomorfes dels déus.
14. La revolució religiosa d'Amenhotep IV.
15. L'esclat de la pietat popular al Regne Nou.

Metodologia

Durant les sessions, un cop exposat el tema, s'estimularà la reflexió comparativa entre els aspectes que ens uneixen i que ens separen de l'antiga societat egípcia, cosa que ajudarà a la comprensió de les cosmovisions respectives, però també a la presa de consciència de la unitat del gènere humà més enllà d'èpoques i de cultures.

Complementarem l'exposició amb petits vídeos divulgatius i una presentació de diapositives. Es facilitarà el treball personal i l'ampliació de coneixements més enllà de la sessió a l'aula amb una selecció de textos, webs, vídeos i bibliografia que seran enviats via telemàtica.

Bibliografia

ALEGRE, S., *Isis. La grande, la maga, la de los mil nombres*. Madrid: Dilema, 2022.

ALEGRE, S., *Dioses, mitos y rituales en el antiguo Egipto: una panorámica de las creencias religiosas en el Egipto faraónico*. Madrid: Dilema, 2018.

ASSMANN, J., *Egipto. Historia de un sentido*. Madrid: Abada Editores, 2005.

- BARD, K., *Introducción a la arqueología del antiguo Egipto*, Almuzara, 2023.
- CASTEL, E., *Signos y símbolos de lo sagrado*. Madrid: Aldebarán Edicions, 1999.
- ESTRADA, F., *Entender y amar el arte egipcio*. Tiempo de Historia, Barcelona: Crítica, 2012.
- HORNUNG, E., *El uno y los múltiples. Concepciones egipcias de la divinidad*. Madrid: Trotta, 1999.
- IKRAM, S., *Muerte y enterramiento en el antiguo Egipto*. Nun, 2022.
- KEMP, B. J., *El Antiguo Egipto: anatomía de una civilización*. Barcelona: Crítica, 1992.
- LÓPEZ, J. *Cuentos y fábulas del antiguo Egipto*. Madrid: Trotta, publicaciones de la Universidad de Barcelona (Pliegos de Oriente, 9), 2005.
- NAUNTON, C., *Cuaderno de notas de los egiptólogos*. Barcelona: Blume, 2020.
- PARRA, J.M., *La historia empieza en Egipto. Eso ya existía en tiempos de los faraones*. Barcelona: Crítica, 2011.
- PARRA, J.M., *Momias. La derrota de la muerte en el antiguo Egipto*. Barcelona: Crítica, 2021.
- QUIRKE, S., *La religión del antiguo Egipto*. Madrid: Oberón, 2003.
- QUIRKE, S., *Ra, el dios del Sol*. Madrid: Oberón, 2003.
- REDFORD, D.B., *Hablan los dioses. Diccionario de la religión egipcia*. Barcelona: Crítica, 2003.
- REEVES, N., *El falso profeta de Egipto. Akhenatón*. Madrid: Oberón, 2002.
- ROBBINS, G., *Las mujeres en el antiguo Egipto*. Madrid: Akal, 1996.
- TEFNIN, R. "Éléments pour une sémiologie de l'image égyptienne". CdÉ 66 (1991): 60-88.
- WILKINSON, R. H., *Los Templos del Antiguo Egipto*. Barcelona: Destino, 2002.
- WILKINSON, R.H., *Como leer el arte egipcio*. Barcelona: Crítica, 2004.